

A közigazgatás államosítása és a levéltárosi kar érdekei.

A vármegyei közigazgatás államosítása tárgyában a képviselőház elé terjesztett törvényjavaslatokat lapunk zártakor olvashattuk és azok indokolása híján csak futólagosan foglalkozhatunk velük. A mi szempontunkból azonban megállapíthatjuk azt, hogy reánk nézve óriási csalódást hozott a javaslatnak, főleg az anyagiakra vonatkozó része, amelyhez képest még a reánk nézve mostohának tartott 1912: LVII. t.-c. is lényeges haladást mutat.

A törvényjavaslatok közül az első *A vármegyei alkalmazottak kinevezéséről* szól. Miránk kinevezett tisztviselőkre nézve ez újat nem is jelent; a főlevéltárosokat ezentul is a főispán nevezi ki (1. §.) és pedig a IX. fizetési osztály harmadik fokozatába. Súlyosabb intézkedés az (3. §.), hogy az 1912. LVII. t.-c. által a főiskolai képesítéssel a kinevezettek részére biztosított képesítési és a szolgálati pótlékokat — az eddig szerzett jogok érintése nélkül — megszünteti. Tehát az, akinek pl. a folyó évben szolgálati éve alapján első pótlékra volna igénye, ettől elesik; csupán azok tarthatnak a második és harmadik szolgálati pótlékra igényt, akik az elsőnek már élvezetében vannak. Ha ezzel szemben a javaslat magasabb fizetési osztályba jutással kárpótolna bennünket, a dolog rendben volna, de a VIII. fiz. oszt.-ba jutás e javaslat szerint igen nehéz lesz, — a legifjabb nemzedék számára egyszerűen lehetetlen, — mint azt látni fogjuk. De elesnek a pótlékok útján a VII. f. o.-ba jutástól a fogalmazói vizsgát tett levéltárosok is.

A második törvényjavaslat *A vármegyei alkalmazottak lényegesebb személyi és szolgálati viszonyairól* intézkedik és a levéltárosi karra nézve, főleg azok anyagi helyzetére igen súlyos intézkedéseket foglal magában. A vármegyéknél egy főlevéltárnoki állást szervez (3. §.), de az allelevéltárnoki állásokat megszünteti. Nem tudjuk ezt másképpen elképzelni; minthogy azokat a teendőket, melyeket a nagyobb vármegyékben rendszeresített allelevéltárnokok végeztek, ezentul más elnevezésen, a kezelési szakhoz tartozó alkalmazottak hatáskörébe utalják, különösen azokon a helyeken, ahol a levéltárral kapcsolatos az irattár kezelése is. A javaslat a fő- és allelevéltárosok illetmény-

rendezését (4. §. 9. és 10. pontja) olyképpen oldja meg, hogy azok egy harmadát a VIII., kétharmadát a IX., az allelevéltárosok egyharmadát a IX., kétharmadát a X. fizetési osztályba sorozza.

Ez határozott visszaesés az 1912.: LVII. t.-c.-hez képest és látni fogjuk, egyáltalán nem fedi a mai állapotot sem, mikor a *főlevéltárosok több mint fele (36), már is a VIII. fizetési osztályban van*, az 1912. évi LVII. t.-c.-nek a képesítést méltányoló intézkedései folytán. Ugyanis az országos levéltári fogalmazói vizsgát tett főlevéltárnok és a képesítési pótlékot nyert 17 főlevéltáros ez idő szerint a VIII. fizetési osztályban van, tehát a 63-ból álló státusznak éppen egy harmadrésze. A IX. fizetési osztály első fokozatában és egy vagy több szolgálati pótlék élvezetében van 16 főlevéltáros, ezek is tulajdonképpen a VIII. fizetési osztályban vannak, csupán a lakbérük jár a IX. fizetési osztály szerint. A törvényjavaslat mostohasága tehát nyilvánvaló a levéltárosi karal szemben.

Az új törvényjavaslat országos státust szervez (5. §.) levéltári szak cím alatt, melyben a vármegyék levéltárosai szolgálati éveik szerint osztatnak be (6. §.), ami újabb sérelem magvát rejti magában, t. t. ez utóbbi szakasz kimondja azt, hogy a törvényhatósági és állami szolgálat egyenlő. Ez alapon azok a levéltárnok, akik ezen állásuk elfoglalása előtt más téren és más állásokban működtek, ha levéltári szolgálatuk, esetleg csekély is, meg fognak előzni olyanokat, akik hivatali pályájukat közvetlen a levéltárnál kezdték meg.

A törvényjavaslat kimondja az áthelyezés lehetőségét (11. §.), mely jog a belügyminiszter részére van fentartva. Nem tartjuk valószínűnek, hogy a belügyminiszter e jogával komoly ok nélkül éljen. Hiszen mi levéltárosok tudjuk megítélni azt, hogy ez állásnak stabilitása éppen az egyetlen előfeltétele annak, hogy a levéltárak anyagát azok őrei megismerjék és fel tudják tárni. Évek kellenek ahhoz, míg a levéltári anyag felett áttekintést tud szerezni a levéltáros, aki szakmájával állandóan és behatóan foglalkozik és akit a levéltár anyagának nem csak speciális része érdekel.

A harmadik törvényjavaslat *A vármegyei közigazgatásról* szól. Ebből a levéltárosokra a kinevezés (7. §. pontja) mikéntje tartozik, melyet a vármegye főispánja gyakorol. A főlevéltárnoki állás dekorumául tekinthető az (33. §.), hogy mint eddig, ugy ezentul is helyet juttat részére a törvényhatósági bizottságban.

A főlevéltárnok hatáskörét (84. §.), illetőleg új intézkedéseket tartalmaz a javaslat. A főlevéltárnok őrzi, kezeli és gondozza a vármegye levéltárát, esetleg *irattárát is*. „Ahol az irattárat más tisztviselő kezeli, felügyeletet gyakorol ennek kezelése felett.“ Egyszóval a javaslat kezelési teendőket is utal a főlevéltárnok hatáskörébe, ami novum, mert a Vármegyei Ügyviteli Szabályzat, mely a levéltárnok teendői taxative felsorolja (237. §.) ezt nem ismeri és a levéltárnokot az alispáni előadók közé sorolja. Ezt az alispánnak az új törvényjavaslat is megengedi és eszerint az alispán a főlevéltárnok munkásságát a közigazgatási ügyintézés más terén is igénybe veheti. Sok helyütt ma is rendes előadói teendőket (névmagyarosítás, egyesületi ügyek, vizikönyvi ügyek, nemességi bizonyítványok stb.) végez a főlevéltárnok s ezek a levéltári működéssel összhangban levő, odatartozó ügyek, tehát a szolgálat keretébe tartoznak. Erre azonban irattár kezelés mellett ezentul fizikai ideje nem marad. Az irattár kezeléséhez felesleges az egyetemi képesítés, mellyel karunk többsége rendelkezik.

Végül e törvényjavaslat a tulajdonjog kérdését is tisztázza: A levéltár a törvényhatóság tulajdona marad (106. §.), tehát felette a törvényhatósági bizottság rendelkezik.

Miként az előadottakból látjuk, az új törvényjavaslatok nem hozták meg azt a levéltárosi kar részére, amelyet helyzete javulása érdekében vártak tőle. Eszerint előlépési viszonyaink egyszerűen megszűnnek és hova ma-

radtunk el a számvevőségi szaktól (közép- vagy kereskedelmi iskola végzettség) amely a javaslat szerint a belügyminiszterium számvevőségével egy státust fog alkotni s amelyben a főszámvevő a VII., a számtanácsos a VIII., a számvizsgáló a IX. fizetési osztályban van, de elérheti a számvevőségi igazgatói állást is, amely a VI. osztályban van! Ezen kívül a levéltárnoki leendő körébe kezelési ügykört is sorol az irattárak kezelése vagy felügyeletével, ami nagy visszaesés a multhoz képest, hol a levéltárnoki pályát inkább mint tudományos pályát értékelték. Tanárok, ügyvédek, szolgabírák, ülnökök, lelkészek mentek erre a pályára a levéltári ügy iránt érzett előszeretet és hivatás folytán. Neves történettudósok emelkedtek ki a levéltárak szürke miliójából, írók, szerkesztők kaptak inspirációt a levéltárakban élő nemzeti mult megismerésével, megindult az anyag feldolgozásának szép munkája, folyóiratok keletkeznek az ország több vidéki városában (mind levéltárnok szerkeszti) s a törvényjavaslat mind ezt az ambíciót azzal véli fokozni, hogy a főlevéltárnokot megbizsa az irattár felügyeletével vagy kezelésével. Ujabban kivétel nélkül egyetemi végzettségű levéltárnokok kerültek hivatalba, a kar nivója örvendetesen emelkedett; de a törvényjavaslat ennek útját elvágja, mert az állást nem értékeli és anyagilag sem látja el úgy, amint arra annak viselői számot tarthatnak, amire egyébiránt joga van minden más közigazgatási ágazat tisztviselőjének, aki főiskolai képesítést szerzett, aki történetesen egy szerény államvizsgálóval miniszteri tanácsos, alispán is lehet, míg az egyetemet végzett és fogalmazói vizsgát tett levéltáros szerencsével a VIII. fizetési osztályba juthat, ahol élni és halnia kell. A most kinevezettek pedig talán csak évtizedek mulva érhetik el e fizetési osztályt, ha a javaslat — amihez kétség nem fér — törvény lesz.

A vármegyei levéltárosok új illetményei.

Az új törvényjavaslatok közül a vármegyei alkalmazottak személyi és szolgálati viszonyairól szóló törvényjavaslat 4. §. 9. pontja intézkedik a levéltárosok státusa megosztásáról

és azok egyharmadát a VIII., kétharmadát a IX. fizetési osztályba, az allelvéltárosokat ugyanez arányban a IX. és X. f. osztályokba sorozza. Mivel ez a körülmény az 1912: LVII. tc.-